אביב תשע"ה

פיסיקה למתמטיקאים

משוואות אוילר לגראנג': תנועה על פני חרוט

1. כדור בעל מסה m מאולץ לנוע על פני חרוט (ללא חיכוך). מיקומו בכל רגע נתון בקורדינטות גליליות ע"י (r,θ,z).

(א) רשמו את הלגראנג'יאן

תהי הזוית בין היוצר של החרוט לצירו, α. אזי $r = z\tan\alpha$ ונקבל

$$\begin{aligned} \mathcal{L} &= \frac{1}{2}m(\dot r^2 + r^2\dot\theta^2 + \dot z^2) - mgz = \\ &= \frac{1}{2}m(\dot z^2\tan^2\alpha + z^2\tan^2\alpha\dot\theta^2 + \dot z^2) - mgz \end{aligned} \tag{1}$$

(ב) רשמו את משוואות התנועה. מהו קבוע התנועה ?

משוואות התנועה עבור z,θ בהתאמה הן

$$m\ddot z(\tan^2\alpha + 1) = mz\tan^2\alpha\dot\theta^2 - mg, \tag{2}$$

$$\frac{d}{dt}(mz^2\tan^2\alpha\dot\theta) = 0, \tag{3}$$

כאשר התנע הזויתי

$$L = mz^2\tan^2\alpha\dot\theta \tag{4}$$

קבוע.

(ג) פתרו את משוואת התנועה עבור z כאשר ידוע כי $z(0) = z_0,\ \dot z(0) = -v_0$.

מחילוץ $\dot\theta$ מ (4) והצבה ב (2) נקבל

$$\ddot z = \frac{A}{z^3} - B, \tag{5}$$

כאשר $A = L^2\cos^4\alpha/m^2\sin^2\alpha,\ B = g\cos^2\alpha$. על מנת לפתור את המשוואה ההומוגנית $\ddot z = A/z^3$ נכפול את שני האגפים שלה ב $\dot z$ ונרשום $\ddot z\dot z = A\dot z/z^3$, או $\frac{d}{dt}(\dot z^2/2) = \frac{d}{dt}(-A/2z^2)$ ונקבל את המש-וואה

$$\dot{z}^2 + \frac{A}{z^2} = C. \tag{6}$$

הפתרון הכללי של (6) נתון ע"י $z_h = \sqrt{M\exp(4ct) - A/C}$, כאשר C, M קבועי אינטגרציה. הפתרון הכללי של (5) יהיה אפוא

$$z = z_h - \frac{1}{2}Bt^2 = \sqrt{M\exp(4ct) - \frac{A}{C}} - \frac{1}{2}Bt^2 \tag{7}$$

ומתנאי ההתחלה נקבל
$C = (v_0 z_0 - 2A)/2z_0^2,\ M = v_0 z_0^3/(v_0 z_0 - 2A)$. [1]

[1] יש לדרוש $v_0 z_0 > 2A$ על מנת שמשוואה (6) תהיה מוגדרת היטב. כמובן, אם נניח כי רדיוס הכדור r_0, אזי משוואה (7) מתארת את התנועה עבור זמנים t המקיימים $z(t) > r_0/\tan\alpha$.